

իրելու վարձք՝ էւր վճարքէն զտու, մէկ անգամ ընդ միշտ, պիտի ընդունի Տասարակութենէն 100 արծաթ ֆիորին. եւ ամեն մէկ արտավար անտառին Տամար 4 1/2 քառանգան. — արեւ յայտարարութեամբ, որ եթէ ի գիտուածի, ամբողջ երկրակալութեան անտառները չափելով ու ծրագրելով՝ անոնք 9000 արտավարէն աւելի ըլլան, այն ատեն անտառները չափելու Տամար, չէ թէ 4 1/2 Տաղա միայն 4 քառանգանով գո՛՛՛ ըլլալու պարտական է: — Միտ զնելու է անոր ալ, որ անտառի տախտակները շինելու եւ արձանագրութիւնն տունելու Տամար, խոտացուած 100 արծաթ ֆիորինը՝ միայն այն ատեն պիտի ընդունի, երբ որ բարձրագոյն իշխանութեան անգին գրուի եւ ապացուցուի, որ ան տախտակներուն, անտառի չափումներուն եւ բաժանումներուն վրայդ եղած արձանագրութիւնը պատրաստել շինելու Տամար աւելի ժամանակ պէտք եղաւ անցընելու:

Ե. Անտառապետի՝ իր երեք տարուան ծառայութեանը ժամանակ, կ'ընդունի երկրատէր Տասարակութենէն, իր յառուկ գործածութեանը Տամար տարուէ տարի 12 ձողաշափ կրօնի փայտ: Եւ վերջապէս

Զ. Ազատականութիւն պիտ'որ ունենայ երկու կողմն ալ — եթէ մէկուն կամ մէկային Տաճոյ չըլլայ — երեք ամիս յառաջ, ներկայ դաշնագրութենէն Տրաժարիլ: Եւ անց որեւէ կողման — ասոր Տամար ամենափոքր — անմիաբանութիւնը պատճառելու:

Որ դաշինքը — մեծագոյն Տասարակութեան Տամար — երկու կողմանն ալ, երեք երեք օրինակի մէջ գրուելով եւ Տրաժարակուելով՝ ստորագրուեցաւ եւ ամբողջուեցաւ:

Տեւեալ յՆրդատարեթուագրութեան վերջ գրուած տարին եւ օրն եղած ընդհանուր ժողովքէն:

Եղիտարեթուագրոյ Տասարակութեան կողմանէ

Պ. Գրիգոր Պարպեան յ. յ. գլխաւոր ատենարան:

Ստեփանոս Սարգիսի յ. յ. փոխանակ քարտաւարի:

Պ. Փր. Սեփեթի յ. յ.

Ֆէհրէ դատաւարութեան անտառի վերատեսուչ եւ Եղիտարեթուագրոյ անտառապետ:

Մ. Սեփեթի յ. յ.

անտառապետի օգնական:

(Մանգիւլ Բալ Եփան)

ՅՈՎ. ԱՍԾԵՐ

ՅԵՐԵՐԱՅԵԱՆ

ՆՈՐ ՀՐԾԱՐԱՐԱԹԻՒՆԸ

31. ՈՒՍԵՏ Դոճով զատաստան: Տփ. տպ. Վրաց չք. ընդ. 1900: Էջ 66: Գին 5 Կ.:

32. ՊՕՆՃԻՆՔԻՆ Ե. Յ. — Նոր ընթերցարան, Բ. տարի: Վարձ, տպ. Նիքոլոֆ, 1900: Էջ Գ+126: Գին 1 Գ.:

33. — Գ. Սարգի, անգ: Էջ 144: Գին 1 Գ.:

34. A. MEILLET, Notes sur quelques faits de morphologie Paris 1899. 60 pp. 16.

35. ՏԵՐԵՐԱՅԵԱՆ Եւ Տառնիկեան 1899-1900 տարեշրջանի Թարգման չափունաց քարտեր. ընկերութեան: Դաճիճ, տպ. Արամ. դպրանոցի, 1900: Էջ 18:

51. Խմբով դատարան: Գործող Տեղեկատվութեան նպատակն է՝ կ'երեւոյ առաջնանել, թէ ամեն դք կը պարտաւոր իր ուղիք խոշոր Տեղեկութեան Տամար քաղաքային խորհուրդինն է. Գիտի մը քառամասն կառավարչ գրուած էր Վարկ, եւ զանազան՝ Վար. երկուքն ալ վառահիւք անձ էին եւ դատարանից երկուքն արտաքիններէն միայն, եւ երկրորդ՝ միւսին յանձնուած էր: Իրիկուն մը կառավարչին ու զանազանք միտին կը Տառնիկեան տարին եւ դատարանից կողմէն ետքն իւրաքանչիւր կ'առնու իր բանալին ու տուն կ'երթայ: Առաւտուն պահ քաղաքը դատարանի արեւից կողմը կուտան ու մէջ դատարկ կը գտնեն: Վար. աւելի նորագոյն պաշտօնայ մ'ըլլալուն՝ կատարեցին կ'ըլլայ դատարանի պրիտորիոսը, Վար. անոնք անոնք իր իրկան, Եւ կ'անուն ու երեք դատարաններէն Տեղ կը ծաշէր: Վար. աներկիւզ կ'երթայ դատարան. երկուքն ալ տեղութեանց սովորութեանը Տամար Ժան 12 երգուեալներու կը յանձնուի ինչորդ խոշոր պորդ Ժանին Տամար Ժան լուծել. առ 12ի մէջ էր Ժան. ուղղափառ ու բարեկրթ էին Սիմի, որ Վար. քով խոշոր մ'առնէր, Վար. շատ բարեքանք տեսած էր ու անոր ինչպիսի անձ ըլլալը լաւ գիտէր: Տառնիկեան երգուեալք գործութիւնն ու դատարանի կողմէն քննարկուող վկայութեանց յենլով՝ Վար. կը դատարան տեսն. իսկ Եւ Սիմի իր խոշոր վկայութեանը Տեղեկութեան՝ Վար. անոնք ըլլալը կը պաշտպանն ու այդպէս ալ կը քաղաքին, մէկունից երկուքն ատեն կը Ժանան զննը Տամարից գող ըլլալուն. եւ երկրորդ անգամ կը քաղաքին. բայց Սիմի գիտնալով որ խոշոր Տառնիկեան գործելը մեղք է, կը պնդէ իր Տամարին: Եւ որով Տեղեկ 12 երգուեալներու լրացեալ Ժանը կը գտնանուէր մէկը դատարանից ու պատեց կատարուն Տամար, զենն ու զենն անորոյ ու ի կար կը մնայ: Երկրորդ օրն առաւտուն նիտը շափած դատարանէն կը կանչուին երգուեալք, եւ դատարան անոնց կը ծանուցանէ թէ ինչոր պարտաւոր, գողն ինչպե՛ս Եւ, եւ թէ Վար. անմեղ է, անմեղ ու վառահիւք կարծուած Վարին Եւ դողմ է ինչ Սիմի իր ուղիք խոշոր Տառնիկեան չորդիկուն Տամար ամենէն յարգանք ու մեծարանք կ'ընդունի: Է. ՍՏ. Է.

52 — 58. Նոր ընթերցարան Բ. Կ. Գ. Գ. Գ. — Լեզուն ինչպիսի կարեւոր, սոյնչափ ալ գտնաւորն է լեզուն կարեւոր է, վառ մի ասոր գործածութեանըն է որ մեր նմաններուն Տեղ յարաբերութեան մէջ

սխառ մտնենք՝ մեր գաղափարները հազարդելով և մայրց գաղափարներն ընդունելով, դժուարին է. ինչու որ լեզուագիտութեան ապագան լայնածաւալ ու ընդարձակ է. միշտ սորվելու բան էր մնայ, փոփոխ — մեր խաղը մասնաւորելով մեր լեզուին վրայ — հայ լեզուն դիւրաւ սորվելու եւ տղան միտքն ու սիրտը կրթելու անծապէս կը նպաստեն ընթերցողները, պէտք եղաւ ռաբխութիւնը խորհրդունել նոր ընթերցողները, որուն հ. տարին արդէն բաւական ժամանակ յառաջ հրապարակ ելած էր. այժմ՝ աւ. Բ. եւ Գ. հատորներն հրատարակուած են, և լեզվեագիտ իրեն բնարան դրած է «Սորվեցնել գիտցեք եւ մանաւել կը սորվէ» դրքին կողին վրայ տպուած այս բնարանին՝ իր ամբողջ գործին մէջ հետեւած է. Ընթերցողներն երեսու Բ. եւ Գ. տարւոյն մէջ կը ջանացուին իրեն տղուն ուղիղ ու ճշմարիտ բարդականութիւն մը տալ՝ առաջին սկզբունքներ անոր մտադր սրտին մէջ անկիրք. Հմտա հեղինակը գիտնալով որ օրինակը տղուն վրայ շատ ունի մեծ ազդեցութիւն եւ տպաւորութիւն կ'ընէ քան լոյ թոյրերը, աշխատած է համառօտ ու զբոսցցոյցել պատմութիւններով, կանոնաւոր ոտանաւորներով եւ համարել տաւաններով ու հանելուկներով հասնել իր նպատակին: Յօդերէն կը գիտէ երկրորդ ի մանկութենէ շատ մը կարեւորներու հետ զիտաւարարող ազդային պատմութիւնն ալ որովհեցեւէ տղուն: Ինչպէս բնական է, հեղինակը մէկ կողմանէ տղուն թարմ ու արթն միտքը կրթել ջանացած ասանք, մէկալ կողմանէ մայրենի լեզուն ալ սորվեցնել կ'ուզէ. առ ժամանակաւ կանոնաւոր լեզուն, յատուկ մտքեր ու ընտիր բառեր ու բայտարութիւններ կը գործածէ. այնպէս որ ուսուցիչն եթէ ամէն դասին պահանջ մէջ բովանդակուած բառերուն իմաստը, շարադասութեանց ու բայտարութեանց մտադիր ընէ, կրնայր ապահովապէս հաստատել թէ աշակերտը գիտութեամբ ու լուս կը սորվի, սորվածներն չեն մոռնար, եւ օրէ որ դպրուպէն հակադարձով առաջ կ'ընթանան: Առ օգտաւ շատ ու կրթիչ ընթերցողներն իրենց տղոց համար ունենալ բաղկացող գիմնու են օտ հասցէին՝ J. G. Bondjokian, Varna (Bulgaria). 4. ՍՏ. 2

54. A. Meillet, Notes sur quelques faits de morphologie. Համառօտ գրութեք մին է հայապետ Մէլլէի, որ ինչպէս խորագրին ալ կը ցուցնէ, «ձեւախոսութեան քանի մը գէպերը» կ'ուսումնասիրէ, ուստի լեզուագիտական համառօտ գիտողութիւններ են հնդեւրոպական լեզուաց պիւնակը երեսովներու մասին, յիշեալ մ'որ հայապետին մասնագիտութիւնն է. գրութեքը նախ լայն առեւած է Պարսիկ լեզուագիտական Ընկերութեան Յիշատակագրոց մէջ. (Mémoires de la Société de la Linguistique de Paris, tome XI, 6—21.) եւ անից առանձինն հանուած է Բաժնուած ինն հատուածի՝ կը խօսի զանազան լեզուագիտական խնդիրներու մասին, զորոնք շէնք կրնոր մի առ մի յառաջ բերել: Հայերենին նմանին են երեք հատուածներ (VI—VIII). Առաջինը՝ Պատմաւորական հայերենին «միջանկ կատարեալները», անոնք որ պահած են հնագոյն անմաք կատարեալն ձեւերը. (թերի, երեք, բացի, երայք եւն), անօրէ՛ զոր ըն-

դուած են նաեւ ձայնաւորով սկսողները (արբի, եարբ եւն) թէ եւ հնագոյն բնագիրը առանց անման ձեւեր կը ներկայացընեն (արբի, արբ եւն.) այս կարգէն են «եկի (գալ), եղի (դնել), ետու (տալ), որոնք առանց անմանի միջանկ սխառ ձայնային նկատուութեան առնուած են նաեւ յարակից միտ երեսովները. երկրորդը կը քննէ հայերենին դերանուանց եղակի սեռականներու ձեւերը, որոնք բաղադրան են. (իմ, իմա, նա, նար, նորի, որ, ոյր, այն, տա-նորիկ եւն եւն.) Հայերենը ձգտուած մը կը ցուցնէ ցուցականները գոյականներէն տարբեր հարկելու, երեսով մ'որ ուրիշ լեզուաց մէջ ալ կը տեսնուի, այսպէս սլաւականին: Երկրորդ հատածը կը քննէ աշխարհարարի ալ վերջնաւորութեամբ սեռականներն ազգականութեան բառերուն, զոր դրարարի մէջ կը ցուցնէ միայն «կն» բառը (հն, անիկ՝ սիկն) ձեւ մ'որ միակ բացատրութեամբ (մի, միւլ) ներդաշնակին յատուկ է (տեղի, ի տեղւոյ եւն) Արդէն «կն» բառնալակ հարկման ձեւերը բոլորովին զարանիք ունի, ինչպէս է նոյն բառը յունարենին մէջ ալ: Անխարհարարի մէջ սեռականին այս ձեւն բնագրականուած է գրեթէ բոլոր ազգականութեան բառերուն անցնելով, բուն կանանց՝ այսպէս «քոյր» (հին, նոր՝ եղւոյ) նոյնպէս ալ (տալով), սկստը (սկստով), ներ (ներով) եւ ուրիշներ. բայց աւելի ալ ընդարձակուած է՝ մը միայն ազգականութեան արանց բառերուն՝ ինչպէս «տագը» (տագրով), անիք (անիքով), այլ նաեւ ունի յառաջ ալ քաջած է, ասոնց համաժամ կազմելով՝ տեք, տեքով եւ ընկեր, ընկերով: Բայց ազգականութեան այն բառերն՝ ուրք եւ լ չեն վերջնաւորիք, այլ ուրիշ կերպով, շեն առած այս ձեւը, այսպէս՝ անի, զուգի: — Անշնին հասածին մէջ, որ զենցական լեզուի մէկ կէտին մասին է, համալինութեամբ կը կարգանք որ Պր. 2. Առաւանակ Անգղիկացի հարկման մասին «լեզուաբար ուսումնասիրութիւն» մը պատարասած է, որ «պիտի յուշանայ առարկա» եւ զոր արդէն կը գործածէ հայապետն այս տեղ: Աւելորդ է բսել որ նաեւ այս մասնաւորը համալինութեամբ գրուած են իրր մասնագիտէ: 4. 8. 3.

55. Երաւարով փոքր, այլ բովանդակութեամբ հարաւոր տեղի-ի-ի-ի մասնանիք քոյր կուտայ մեզ, թէ ուր գործերու ետանք կայ, կայ միանգամայն յաշնակութիւն: Բե թարգմտի հայու հնչեաց բարեբարութ. ընկերութեան գլուխ կանգնած տիկիններն եւանջալարեց գործած են՝ յայտնի է յաշնակութիւնն: Գէկ կողմանէ Պարսկաստանի նիւթական անմանկ վիճակն, մէկալ կողմանէ զաշնակականներն ու անհրաժեշտ բազմապատիկ պէտքերը աշխու աղբն ունենալու ենք, որպէս զի կարենանք բմբռնել թէ մէկ կողմանէ որպէս նեղ էր ընկերութեան կացութիւնը եւ մէկալ կողմանէ ընելու որպիսի շատ բան կարաւ —

Անցեալէն մնացած գաղթականաց վրայ աւելցած են վերջին տարին ուրիշ նորեր ալ, որոնց ըստ պիտոյի՝ ուսուցիչ, զգեստ, անցադիր ու ծանախարհ հանախ տրուած են 4258 ղու. 60 կ.: — Ընկերութիւնը ստիպուած է անհրաժեշտ կարողանալու ալ օգնութեան հասնել՝ 1606 ղու. 5 կ. բաղնէս

լով: — Առայժմյալքի արհմանաշինքուն ընկերու-
թեան գանձէն խաւարած է 200 բարի: — Երեք
գարջ նպատակ ընդունած է 4800 զւ. 25 ֆ., երկու
աղբատիկ աշակերտ՝ 84 զւ. 40 ֆ.: — Արդարա-
կանի այլեւայլ գիւղերուն մէջ ընկերութիւնը հինգ
գարջ բացած է իւր ծակերով: այս գարջներուն
մէջ կրթութիւն տաւող մանկանց թիւը հասած է
177ի: — Ընկերութիւնը հաստատած է նաեւ 3
գրագրարան-ընթերցարան՝ գլխաւորաբար պարզեւ
ընդունած գրքերով: — Ունի կար ու ձեռի արհե-
տանոց մը, մանկապարտեղ մը: — Գլխաւորաբար
գործադրութեան արհետանոցը հարկ է եղեր
փակել:

Ընկերութիւնն այս տարի ունեցած է 57 տա-
րիկան անդամուհի, 6 պատուաւոր անդամ եւ 36
մշտնջենական անդամուհի եւ բազմաթիւ նախա-
տու անձինք: Այս անկախութեամբ է, որ կրցած է
իր 21.000 զւ. ծախքը գոցել ետքը՝ գրամագլխոյն
վրայ ալ փոքրիկ յաւելում մ'ընել:

ՅԱՆՎԱՐԻ ԿԱՆՈՆԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Վիեննա, 25 Հոկտեմբեր 1900:

Երեք մեծ պետութիւններ զբաղած
էին եւ են վարչական ընտրութիւններով,
Եւրոպայի մէջ Աստրիա, Ամերիկայի մէջ
Միացեալ Նահանգներ: Առաջնոյն մէջ
պետութիւնը զուր կը սպասէ համընդ-
խութիւն գոյացընել այլեւայլ ցեղերու շա-
հերուն մէջ. երկրորդին մէջ Հասարակա-
պետականք կը ջանան պահել իրենց մեծա-
մասնութիւնը, իսկ Ռամկավարականք
կ'աշխատին իրենց ընտրելին՝ Բրիտանլ' գա-
հերեց ընել:

Անգղիա եւրորդ մեծ պետութիւնն էր
որ զբաղած էր ընտրութեամբը, եւ շուտ
մ'աւարտեց այս գործը: Վարչութիւնը կամ
Պահպանողականք կրկին մեծամասնու-
թիւն ստացան՝ 132 ձայնի առաւելու-
թեամբ: Այն յոյսը թէ նոր ընտրութեամբը
ստիպուէր ներկայ դարիւնը հրաժարիլ,
որով Հարաւային Ափրիկէի ճակատագիրը
փոփոխութիւն մը կրէր, ի դերեւ ելաւ
ատով:

Հարաւ-Ափրիկէի պատերազմը հոկտ.
11ին միշտ տարի մը բուրդեց. արդիւնքն
երկու հասարակապետութեանց անգղիա-
կան ստացուածք ըլլաւն է: Պատերազմը
պաշտօնապէս լմնցած կը համարուի, թէն
փոքրիկ խմբեր տակաւին օստտութեամբ

կը մղեն լեռնցոյ կողմ մը՝ աւերելով հա-
ղորդութեան գծերը, են: Մէկ կողմանէ
Բուլլէր դարձաւ Անգղիա, եւ Ռոբերտս ալ
մօտերս պիտի դառնայ, միւս կողմանէ
Կրիզէր Եւրոպայ հասնելու վրայ է, ուր
կանխած են արդէն այլեւայլ վարչական
անձինք Տրանսվալի: Պորթուգալեան
Ափրիկէ ապստամուող ցուրերու թիւը հա-
սած է իբր 10.000 հոգոյ:

Հինական խնդիրը նոյն անորոշ վի-
ճակի մէջ է, նաեւ Վալդերսէի Պէզինգ
հասնելին ետքը: Բանակցութիւնք սկսած
են, եւ ուս ղեսպանն՝ որ բանակին հետ
Յիէնցին քաշուած էր, ետ դարձաւ անոնց
մասնակցելու. քայց արդիւնք մը չտեսնու-
եցաւ տակաւին: Մեծ նշանակութիւն կը
տրուի մօտերս հրատարակուած դաշնա-
գրին, զոր Կերմանիա կընքէ Անգղիոյ հետ,
եւ որուն նպատակն է պահել Հինաստանի
ամբողջութիւնն եւ վաճառականութեան
համար «բաց դուռ», պահենշիւ ամէն տեղ:

Հինական իրաց հետեւութեամբ Կեր-
մանիա կայսրութեան քաղաքագիր փո-
փոխութիւն ունեցաւ: Ժեյր իշխան Հոհեն-
լոյէ հրաժարելով տեղն անցաւ Բիւլով, որ
Կայսեր աջ թագուին էր յատկապէս շինա-
կան խնդրոյն մէջ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ՀԱՆԿՈՒՄՆԱԿԱՆ — Թղթակցութիւն Արգարու եւ Զրիս-
տոսի ըստ Նորագիւտ արժանագրութեան Նփե-
տոսի. 321:

ԼԵՃՈՒՄՆԱԿԱՆ — Արաքիւիի գաւառաբա-
րաւոր. 328:

ՀԱՆՈՍՄՆԱԿԱՆ — Ուսումնական ուղեւորութիւն Բէլք
եւ Լէման գիտականաց. 335:

ՄԱՏՆԵՆՈՍՄՆԱԿԱՆ — Գէորգայ Պիսիդայ վեց-
օրեայ. 340:

ՊՏՄՄՆԱԿԱՆ — Նոյնարեթուպոլսոյ քաղաքային
շեքքին կարգադրութիւններ — դաշնագրութիւնք
— պարտաւթընք — կտակ. 346:

ՆՈՒՄԵՐԱԿԱՆ

ՆՈՐ ՀՐԱՅՐԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ. 350:

ԲԱՆԿԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ 352:

ՀՐԱՅՐԱՐԱՆԻ ԴՐ ՊՏՄՄՈՒՄՆԱԿԱՆ ԴՐԱՅՐԱՐ

Կ. ՌԵՍՈՒՍԷԼ Կ. ՊԱՐԱՆՉ

ՎԻԵՆՆԱ, ԻՒՐԻՍԿԱՆԻՆ ԶԳՐԱԿԱՆ